

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר יהודה לנדי שליט"א

Timekeeping in the Times of the Mikdash

פסחים דף צג. - בענין מדידת שעות היום בזמן המקדש

זמנים במסכת פסחים

1.1

פסחים נח.

אמר רבא מצותו דתמיד משינטו צללי ערב מאי טעמא דאמר קרא בין הערבי מעידנא דמתחיל שמשא למערב הלכך בשאר ימות השנה דאיכא נדרים ונדבות דרחמנא אמר עליה חלבי השלמים ואמר מר (עליה חלבי השלמים) עליה השלם כל הקרבנות כולם מאחרין ליה תרתי שעי ועבדינן ליה בשמונה ומחצה בערבי פסחים דאיכא פסח אחריו קדמינן ליה שעה אחת ועבדינן ליה בשבע ומחצה חל ערב פסח להיות ערב שבת דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת מוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה.

1.2

פסחים צד.

אמר רבא שיתא אלפי פרסי הוי עלמא וסומכא דרקיעא אלפא פרסי חדא גמרא וחדא סברא סבר לה כי הא דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמה מהלך אדם בינוני ביום יי פרסאות מעלות השחר ועד הנץ החמה ה' מילין משקיעת החמה עד צאת הכוכבים חמשה מילין נמצא עוביו של רקיע אחד מששה ביום מיתיבי רבי יהודה אומר עוביו של רקיע אחד מעשרה ביום תדע כמה מהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות ומעלות השחר עד הנץ החמה ארבעת מילין משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ארבעת מילין נמצאת עוביו של רקיע אחד מעשרה ביום תיובתא דרבא תיובתא דעולא תיובתא לימא תיהוי תיובתא דר' יוחנן אמר לך אנא ביממא הוא דאמרי ורבנן הוא דקא טעו דקא חשבן דקדמא וחשוכא.

1.3

פסחים מו.

מתני' בצק החרש אם יש כיוצא בו שהחמיץ הרי זה אסור: **גמ'** אם אין שם כיוצא בו מהו א"ר אבהו אמר ר' שמעון בן לקיש כדי שילך אדם ממגדל נוניא לטבריא מיל ונימא מיל הא קמ"ל דשיעורא דמיל כממגדל נוניא ועד טבריא.

חישוב תחילת ליל שבת

2.1

ירושלמי יומא פרק ג הלכה א

מהו בורקי ברקת תמן אמרין ברוק ברוק' אנהר מנהרא ועד אחד נאמן שנייא היא הכא שאין את יכול לעמוד עליו וחש לומר עד דו עליל ונפק היא מנהרא חכימא היא מילתא אמר עד אחד נולד איש פלוני בשבת מלין אותו על פיו חשיכה מוצאי שבת מטלטלין אותו על פיו ר' אימי מטלטל על פום מלויתא ר' מתניה מטלטל על פום איבריתא דזהרא ר' אמי מטלטל על פום נשייא דאמרן שמשא הוות על סוסיתה ולמה עד שהוא בחברון והוא אומר הין בא להזכיר זכות אבות.

2.2

ירושלמי ראש השנה פרק ב הלכה א

א"ר יודן ויאות אילו שנים שיצאו מעיר אחת שרובה עכו"ם כגון הדא סוסיתה אחד הכל מכירין אותו שהוא ישראל ואחד אין אדם מכירו חבירו מכירו חבירו מהו שיעשה כאחד מן השוק להעיד עליו אם אומר את כן לא נמצאת כל העדות מתקיימת בעד אחד והכא נמצאת כל העדות מתקיימת בעד אחד. תמן תנינן אמר להן הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה אם הגיע הרואה אומר ברקי מהו ברקי ברקת תמן אמרי ברק ברקא הנהר מנהרא. ועד אחד נאמן שנייא היא הכא שאין את יכול לעמוד עליו. וחש לומר עד דהוא עליל ונפק הוא מנהרא. חכימא היא מילתא. אמר עד אחד נולד איש פלוני בשבת מלין אותו על פיו חשיכה מוצאי שבת מטלטלין אותו על פיו. ר' אמי מטלטל על פומה דמלייתה רבי מתנייה מטלטל על איבריתה דזהרא ר' אימי מל על פי נשים דאמרן שמשא הוות על סוסיתה.

קביעת חצות

3.1

יומא כח.

אמר רב ספרא צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי אמר רב יוסף אנן מאברהם ניקום וניגמר אמר רבא תנא גמר מאברהם ואנן לא גמרינן מיניה דתניא וביום השמיני ימול בשר ערלתו מלמד שכל היום כשר למילה אלא שהזריזין מקדימין למצות שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבוש וגוי' אלא אמר רבא רב יוסף הא קא קשיא ליה דתנן חל ערבי פסחים להיות בע"ש נשחט בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה ונשחטיה מכי משחרי כותלי מאי קושיא **ודילמא כותלי דבית המקדש בשש ומחצה משחרי משום דלא מכווני טובא** א"י שאני אברהם דאיצטגנינות גדולה היתה בלבו

אבן השעות (SUNDIAL)

4.1

כלים פרק י"ב משנה ה

מסמר שהתקינו להיות פותח ונועל בו - טמא; העשוי לשמירה - טהור. מסמר שהתקינו להיות פותח בו את החבית - רבי עקיבא מטמא; וחכמים מטהרין, עד שיצרפנו. מסמר של שלחני - טהור; ורבי צדוק מטמא. שלשה דברים רבי צדוק מטמא וחכמים מטהרין: מסמר של שלחני, וארון של גרוסות, ומסמר של **אבן השעות - רבי צדוק מטמא**, וחכמים מטהרין.

חישוב "ריבוע העולם"

5.1

עירובין נו.

תנו רבנן בא לרבעה מרבעה בריבוע עולם נותן צפונה לצפון עולם ודרומה לדרום עולם וסימניך עגלה בצפון ועקרב בדרום רבי יוסי אומר אם אינו יודע לרבעה בריבוע של עולם מרבעה כמין התקופה כיצד חמה יוצאה ביום ארוך ושוקעת ביום ארוך זה הוא פני צפון חמה יוצאה ביום קצר ושוקעת ביום קצר זה הוא פני דרום תקופת ניסן ותקופת תשרי חמה יוצאה בחצי מזרח ושוקעת בחצי מערב שנאמר הולך אל דרום וסובב אל צפון הולך אל דרום ביום וסובב אל צפון בלילה סובב סובב הולך הרוח אלו פני מזרח ופני מערב פעמים מהלכתן ופעמים מסבבתן אמר רב מרשיא ליתנהו להני כללי דתניא לא יצאה חמה מעולם מקרן מזרחית צפונית ושקעה בקרן מערבית צפונית ולא יצאה חמה מקרן מזרחית דרומית ושקעה בקרן מערבית דרומית

5.2

ירושלמי עירובין פרק ה הלכה א

מרבעה ריבוע עולם כדי שיהא מערבה למערבו של עולם ודרומה לדרומו של עולם. אמר רבי יוסה אם אין יודע לכוין את הרוחות צא ולמד מן התקופה ממקום שהחמה זורחת באחד בתקופת תמוז עד מקום שהיא זורחת באחד בתקופת טבת אלו פני מזרח ממקום שהחמה שוקעת באחד בתקופת טבת עד מקום שהיא שוקעת באחד בתקופת תמוז אלו פני המערב והשאר צפון ודרום הדא הוא דכתיב (קהלת א) הולך אל דרום וסובב אל צפון הולך אל דרום ביום וסובב אל צפון בלילה. סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח אלו פני המזרח והמערב. ניחא בשילה ובבית העולמים דמר ר' אחא בשם שמואל בר רב יצחק כמה יגעו נביאים הראשונים לעשות שער המזרחי שתהא החמה מצמצמת בו באחד בתקופת טבת ובאחד בתקופת תמוז. שבעה שמות נקראו לו שער סור שער היסוד שער חריסית שער איתון שער התווד שער חדש שער העליון. שער סור ששם היו טמאים פורשין הדא הוא דכתיב (איכה ד) סורו טמא קראו למו. שער היסוד ששם היו מייסדין את ההלכה. שער חריסית שהוא מכוין כנגד זריחת החמה היך מה דאת אמר (איוב ט) האומר לחרם ולא יזרח. שער האיתון שהוא משמש כניסה ויציאה. שער התווד שהוא מיוסד בין שני שערים. שער חדש ששם חידשו סופרים את ההלכה שער העליון שהוא למעלה מעזרת ישראל החול ועזרת הנשים. ומעלה יתירה היתה בבית העולמים. ובמדבר מי היה מכוין להן את הרוחות א"ר אחא ארון היה מכוין להם את הרוחות הדא הוא דכתיב (במדבר י) ונסעו הקהתים נושאי המקדש זה הארון (שם ב) והקימו בני מררי את המזכן עד בואם בני קהת שעליהן היה הארון נתון.